

חד"ש מן הספרייה 24 – ספרים אסורים

לנוכח מה שהתבשרנו לאחרונה על כוונת משרד החינוך להכין רשימה של ספרים אסורים להוראה, יצירות שאסור להראות לתלמידים, אפשר היה לפתוח את העלון הנוכחי בכותרת: "המסלול האדום: צנזורה".

יכולתי גם לפתוח את העלון הנוכחי בדיווח על "שבוע הספרים האסורים" (Banned Books Week) המתקיים מאז 1982 מדי שנה בארצות הברית על-ידי ארגון הספרנים האמריקאי.

אפתח בהבהרה: "ספרים אסורים" הם ספרים וכתבי יד שמשטרים מסוימים אוסרים את קריאתם והפצתם מתוך חשש מהשפעת התכנים שלהם על הקוראים בהם, מטעמי דת או בשל היותם אופוזיציה למשטר.

במשך מאות שנים נאסר על השחורים בארצות הברית ללמוד לקרוא. בעלי העבדים האמינו בכוחה של המילה הכתובה והבינו כי מי שיכול לקרוא משפט אחד יכול לקרוא את כולם. ואף למעלה מזה, לקרוא יש יכולת להרהר על המשפט שקרא, להקנות לו משמעות ולפעול על פיו. אלברטו מנגל, בספרו "תולדות הקריאה", מצטט את וולטר שפרסם חוברת סטירית שכותרתה: "על אודות הסכנה הנוראה של הקריאה". בחוברת זו אמר וולטר: "ספרים מפיגים את הבורות, המשמשת ערובה לשמירתן של מדינות ממושטרות היטב".

כאשר גיבור הספר "מוסיקה פופולרית מויטולה" מאת מיכאל ניאמי מגיע לגיל 13 מזמן אותו אביו לשיחת הדרכה והכנה לחיים. הוא מזהיר אותו מסכנות שונות כמו נשים ושתייה, ואז הנער מוסיף ומספר: "אבל הדבר המסוכן ביותר, ומפניו הוא רוצה להזהיר אותי כמו מאש, הגורם האחד והיחיד שבגללו שוקעים המונים של צעירים בערפילים של טירוף הוא קריאה בספרים...בתי המשוגעים מלאים עד אפס מקום באנשים שקראו יותר מדי...הספר הראשון מוביל לבא אחריו, ולזה שאחריו,,, פשוט אי אפשר להפסיק. זה גרוע מהתמכרות לסמים". קל יותר לשלוט בקהל שאינו קורא.

משהושגה מלאכת הקריאה שוב אי אפשר לקחתה בחזרה, אך אפשר לפחות להגביל את היקפה. לכן, יותר מכל יצירה אנושית אחרת, היו הספרים לאימת הדיקטטורים. מתוך האמונה בכוחה של המילה הכתובה ניסו שליטים לאורך ההיסטוריה האנושית לאסור בכל דרך אפשרית את עצם קיומה, פרסומה והפצתה. בעולם העתיק היו השיטות פשוטות ויעילות – מחיסול ממוקד של כתבים, רדיפה עקבית של מאמינים בספר זה או אחר וניתוח לוחות ועד רצח של סופרים. במקומות שונים ובתקופות שונות התפרסמו רשימות של כתבים אסורים לקריאה, וכותביהם וקוראיהם כאחד היו צפויים לעונשים. חיבוריו של פרוטגורס הועלו על המוקד באתונה בשנת 411 לפנה"ס. קליגולה הורה לשרוף את כל ספרי הומרוס ווירגיליוס (הוראתו, למרבה המזל, לא יצאה לפועל), הספר "אמנות האהבה" של אובידיוס לא נשא חן בעיני השלטונות הרומיים ולכן הוא הוגלה על ידי אוגוסטוס לפרובינציה נידחת. שם הוא כתב את ספרו הידוע "מטמורפוזות". באותה תקופה, פחות או יותר, נחשבה "הברית החדשה" לספר מסוכן ליהודים (ולפגנים), והאיסור לקרוא בה נשאר בתוקף עד היום בקרב חרדים. גם דינו של הקוראן היה דומה תקופות ארוכות.

בשנת 1559 פרסם האפיפיור פאולוס הרביעי רשימה של ספרים אסורים לקריאה. ה"אינדקס ליברורום פרוהיבטורום" (**Index Librorum Prohibitorum**) הוא רשימה של חיבורים שהכנסייה הקתולית אסרה את פרסומם. המטרה המוצהרת הייתה להגן על המאמינים על-ידי הטלת איסור על קריאת ספרים בשל היותם לא מוסריים או נוגדים את האמונה. בשנת 1571 הוקמה מחלקה מיוחדת שטיפלה בספרים שנאסרו לקריאה, או שנדרש ממחברם לתקנם קודם פרסומם. האינדקס עודכן בצורה מסודרת עד שנת 1948. המהדורה שפורסמה בשנה זו הכילה רשימה של 4000 כותרים(!), ובין הסופרים הרבים ששמותיהם הופיעו בה לאורך השנים נמנים: מרטין לותר, ג'ורדנו ברוננו, וולטר, ניקולאוס קופרניקוס, דקארט, ברוך שפינוזה, קאנט, אונורה דה בלזק, אמיל זולא, דניאל דפו, ז'אן פול סארטר, ניקוס קזנצקיס, גרהם גרין. ספרו של האידאולוג הנאצי אלפרד רוזנברג, "מיתוס המאה העשרים", הוקע בפברואר 1934. (אגב, הספר "מיין קמפף" של היטלר לא נכלל ברשימות). לאינדקס הייתה השפעה ניכרת בעולם הקתולי כולו מקוויבק עד פולין. לאורך שנים רבות קשה היה למצוא עותקים של ספרים שנכללו ברשימה. רק בשנת 1966 הוחלט להפסיק להוציא לאור את האינדקס, דבר שלא מנע את הקריאה למאמינים להמשיך להישמר מפני כתבים העלולים לסכן את האמונה.

הכנסייה הקתולית לא הייתה בודדה. אמרו שם של מדינה ואספר לכם איזה ספר הוחרם בה ומתי. כדי לא להרחיב יתר על המידה נתמקד במאות ה-20 – 21. להלן רשימה חלקית:

סין – בשנת 1931 הוחרם הספר "עליסה בארץ הפלאות" מפני שהוא מעניק מעמד שווה לבעלי חיים ולבני-אדם. באופן כללי אפשר להוסיף שבסין הקומוניסטית הופעלה צנזורה של בערות. השלטונות שינו בהדרגה את אופי הכתב הסיני המודרני, וכך תלמידים לא יכלו לקרוא כתבים ישנים, שהדפסתם כמובן נפסקה. תרגומים מספרות העולם נעשו רק בפיקוח מגבוה והופעלה שליטה ממשלתית מלאה על אספקת נייר לסופרים ולספריהם.

צ'ילה – הספר "דון קישוט" הוחרם בשנת 1981 בימי החונטה הצבאית של פינושה.

אוסטרליה – תקופה מסוימת הוחרם הספר "התפסן בשדה השיפון" (ולא רק שם). בעיקרו, הספר הוא ביקורת על הקפיטליזם ועל הניכור כלפי השכבות המוחלשות, אך ההחלטה להחרים נתקבלה בגלל תיאורי מין מפורשים ושפה בוטה. לאורך הספר הולדן קולפילד, גיבור הספר, אומר 245 פעמים את המילה 'לעזאזל' (goddam). הספר נפתח במשפט: "אם אתם באמת רוצים לשמוע על כל העניין, אז מה שבטח תרצו לדעת קודם כול, זה איפה נולדתי, ואיך הייתה הילדות המחורבנת שלי", בהמשך תוכלו לקרוא: "כסף מחורבן. בסוף הוא תמיד עושה אותך עצוב נורא."

אנגליה – הרבה יותר מוקדם מ"התפסן" הוחרמו "ליידי צ'טרלי" של ד'ה' לורנס ו"לוליטה" של ולדימיר נבוקוב (וגם "מאדאם בובארי" הצרפתי) בשל היותם פרובוקטיביים. "לוליטה" נדחה על-ידי חמישה מו"לים אמריקאים שחששו מכך שיואשמו בזימה וניבול פה, והוא פורסם לבסוף באנגליה. הספר "בעל זבוב" של ויליאם גולדינג הוחרם על-ידי רבים בגלל גזענות, אלימות ומיניות. גם "יוליסס" של ג'יימס ג'ויס האירי הוחרם במשך תקופה מסוימת באנגליה. אירלנד מצדה החרמה את "עולם חדש מופלא" של האקסלי, בעיקר בשל תיאורי התאבדות ושימוש בסמים, ואת 'מסעות גוליבר' הענק של יונתן סוויפט בגלל המסרים הפוליטיים הסרקסטיים המופיעים בו.

איראן – כאן אמנה, כמובן, את "פסוקי השטן" של סלמאן רושדי (שהוחרם גם בהודו) אך גם את "פרספוליס" הרומן הגרפי של סטראפי ו"לא בלי בתי".

אך שלושת הגדולים הם רוסיה/ברית-המועצות, גרמניה וארצות-הברית.

רוסיה/ברית המועצות – נפתח באזכור הספרון "חנות הספרים של הסופרים" מאת מיכאיל אוסורגין. אוסורגין מתאר כיצד בשנת 1917, מיד לאחר המהפכה, בוטלה לחלוטין הצנזורה על הספרים והכותבים נותרו אובדי עצות; הם כבר התרגלו לכתוב בלשון נקייה ולהשתמש במילון של ביטויים מוסכמים ולפתע נאלצו ללמוד הכול מחדש. אבל תחושת החופש לא האריכה ימים וכבר ב-1918 התחלף חופש הביטוי בשררת הצנזורה ומדיניות היד הקשה. אוסורגין מתאר איך בתוך הכאוס קמה חנות ספרים, מעין קואופרטיב של קומץ אנשי רוח וסופרים שניסו להציל יצירות ספרותיות מהרס וכליין. בשנת 1922 נסגרה החנות וכמה ממפעיליה נשלחו לגלות. בהמשך, בשנים 1938-1939, הוצאו מחוץ לחוק 16,453 כותרים ונגרסו מעל 24 מיליון ספרים. בין הספרים שהוחרמו בברית המועצות נמנה "1984" של ג'ורג' אורוול משום שראו בו טקסט אנטי קומוניסטי (בעוד שבארצות הברית נהגו באותה דרך מפני שבהקדמה היה טקסט קומוניסטי ברוחו). לגורל דומה זכתה הנובלה של קפקא "הגלגול" כיוון שנתפסה בתור דקדנטית. הספר "האמן ומרגריטה" של בולגקוב, שיש הזוכרים אותו בשם "השטן במוסקבה", נשלח באותה דרך מפני שהשלטון במוסקבה הבין שהספירה מכוונת כלפיו. "המעגל הראשון" מאת סולז'ניצין תיאר באופן שלילי את דמותו של סטלין. "יום אחד בחיי איוון דניסוביץ'" הכריע את גורלו של מחברו והוא נשלח הרחק הרחק. בצ'כיה הוחרם הספר "הקלות הבלתי נסבלת של הקיום" מאת מילן קונדרה, משום שמשולבים בו תיאורים של החיים תחת השלטון הקומוניסטי.

גרמניה – קודם כול, עולה בראש כמובן שרפת הספרים במאי 1933, ארבעה וחצי חודשים לאחר שהיטלר נבחר לקנצלר גרמניה. יוזף גבלס, שר התעמולה הנאצי, שרף עשרים אלף ספרים לעיני מסרטות קולנוע וקהל מריע של יותר ממאה אלף בני אדם. רשימת הספרים שנשרפו כללה את מיטב הספרות הגרמנית והעולמית. בין היתר של הסופרים הבאים: פרויד, ברכט, קסטנר, מרקס, לנין, המינגווי, זולא, איינשטיין, פרוסט, סטיינבק. בראייה היסטורית, גבלס ויתר "עובדי הניקיון של הרוח הגרמנית" לא הצליחו במיוחד במשימתם. כל אלה וכן אלפרד דבלין, שטפן צווייג, יוזף רות, היינריך מאן, קלאוס מאן, קורט טוכולסקי, אנה זגרס ואריך מריה רמרק נותרו מפורסמים ונקראים עד היום. ספרו של רמרק "במערב אין כל חדש" מתאר את החיים בחזית בימי מלחמת העולם הראשונה. הנאצים הכניסו אותו לרשימה מפני שהוא מתאר באופן שלילי את הוורמכט; אפילו "ליזיסטרטה", מחזה יווני שכתב המחזאי האתונאי אריסטופאנס בשנת 411 לפנה"ס 'זכה' להישרף (בשנת 1942), כפי הנראה בשל עלילתו המתרחשת בתקופת המלחמה בין אתונה לספרטה. ליזיסטרטה היא אישה אתונאית שמזמינה נשים מאתונה ומערי האויב למפגש סודי עם שחר ליד שער האקרופוליס. בהגיען היא מציעה להן להימנע מיחסי מין עם בעליהן או אהוביהן, אלא אם הם יסכימו לשים קץ למלחמה.

ארצות הברית – ככל שרוח החירות של האדם המערבי הלכה והתעצמה כן נוספו עוד ועוד צנזורים שחיפשו דרכים לסתימת פיות. ספר החוקים הרחב ושינה את המושג "לא ראוי"; רשות הדואר האמריקאית תרמה את תרומתה על-ידי קבלת החלטה שהיא אינה מוכנה להפיץ ספרי "תועבה"; הורים נבעתו מספרים שהיו ברשימות ספרי הלימוד אשר, לדעתם, יש בהם כדי להשחית את נשמתם הזכה של ילדיהם או למלא את ראשם ברעיונות שליליים מבחינה פוליטית או חברתית. חלקם פנו לבית המשפט בהנחה שתמיד ימצא שם שופט שמרני, או דתי מאוד, או צר אופקים שייענה לתביעתם. במקרים קלים יותר פנו ההורים להנהלת בית הספר או לספרן ואלו, מצדם, העדיפו להימנע משערוריות וקבלו על דעת עצמם החלטה להוציא מהאוסף את הספר הנדון.

בשנת 1872 הקים אדם בשם אנתוני קומסטוק את "האגודה למלחמה בעבירות נגד המוסר". קומסטוק היה מעדיף שהקריאה לא תומצא כלל, אך מכיוון שלא כך היו פני הדברים הוא היה נחוש בדעתו לפקח עליה. הוא התיימר לדעת מהי ספרות טובה ומהי ספרות קלוקלת. בשנת 1868 הוא שמע מידיד על ספר 'מושחת ומחליא'. בלוויית שוטר הוא הגיע לחנות ספרים, רכש עותק ועמד על כך שהמוכר יאסר והמלאי יוחרם. הצלחתו זו עודדה אותו להמשיך, ואכן הוא הביא למאסרם של מו"לים ומדפיסי ספרים נוספים שפרסמו חומר מגרה. הוא התגאה פעם שבמהלך חייו הצליח להביא להשמדת 160 טון של ספרי תועבה.

רשימת הספרים שהחרימו האמריקאים לאורך השנים היא כה ארוכה עד כי ראוי למיין לפי הטעמים העיקריים לפסילה.

נפתח בגזענות – "הרפתקאות הקלברי פין", רומן קלסי של מרק טוויין שנכתב בעקבות "הרפתקאות תום סויר", ראה אור לראשונה בשנת 1884. ספר זה תפס את המקום הרביעי ברשימת הספרים האסורים בארצות הברית. הספר מתאר, כזכור, את הווי החיים במדינות הדרום בשנים שלפני מלחמת האזרחים, שהביאה לשחרור העבדים. אחד מגיבוריו הוא עבד נמלט (שחור כמובן). הספר זכה לקיתונות של התנגדות גם משום שהשתמש במילת הגנאי 'כושון' (ניגור), מונח מבזה שהלבנים השתמשו בו. יש בכך משום אי-צדק כלפי מרק טוויין שהיה אנטי גזעני ויצא נגד העבדות. הוא פשוט השתמש בביטוי שהיה מקובל בעת כתיבת הספר. לחיזוק טענה זו אציין שידוע שטוויין היה מיווד עם הרייט ביצ'ר סטו, מחברת הספר "אהל הדוד תום", עליה אמר אברהם לינקולן, נשיא ארצות הברית, כי הייתה מן האנשים שתרמו הכי הרבה לשחרור השחורים. גם הספר "מות הזמיר" של הרפר לי צונזר ובמקומות רבים הורחק לנוכח עיסוקו בגזענות, לרבות תיאורים סטריאוטיפיים של שחורים והן בשל תחושת אי-הצדק ואבדן התמימות שהוא מעורר. אפילו "חלף עם הרוח" הוחרם בשל שפה גזענית פוגענית. לאותה רשימה נכלל לצרף את "חמדת" של טוני מוריסון, זוכת פרס נובל לספרות (1993), בעיקר משום שהספר עוסק בסיוטיה של אישה שנמלטה מן העבדות ו-17 שנים אחר כך עודה רדופה ברוחות הרפאים של עברה.

לא מעט ספרים נפסלו מטעמים פוליטיים; בתקופת המקרתיזם היה זה גורלו של "הקוסם מארץ עוץ", בעיקר בגלל הערכים הסוציאליסטיים שהוא משקף. באותה תקופה הוחרם בכמה מקומות גם "רובין הוד", הגיבור שדאג לעניים ובכך העביר כביכול מסרים קומוניסטיים. כמו בברית המועצות ומאותה סיבה גם בארצות הברית הוחרם "1984" של ג'ורג' אורוול מפני ש*בהקדמה לספר נכתב טקסט קומוניסטי ברוחו. (ההקדמה אינה מופיעה בגרסה בעברית). אגב, "חיות החיות" של אורוול, ספר שמעלה על נס את חשיבותם של הדמוקרטיה וחופש הדיבור, הוחרם בימי מלחמת העולם השנייה בארצות הברית כדי לא לפגוע בשיתוף הפעולה עם רוסיה. ספר זה נאסר לפרסום ולהצגה גם בקניה בשל ביקורתו על שחיתות של מנהיגים. קורט וונגוט, סופר אמריקאי שאחת החוויות המשפיעות בחייו הייתה שירותו בצבא ארצות הברית במלחמת העולם השנייה ונפילתו בשבי, הצליח לשלב בכתיבתו ראייה הומניסטית עמוקה, סאטירה וביקורת חברתית. וונגוט פרסם לאחר המלחמה את הספר הנודע "בית מטבחיים חמש". הספר הוחרם לאורך שנים ארוכות מכיוון שביטא ביקורת נוקבת מדי, על התנהלות הצבא האמריקאי בתקופה האחרונה של מלחמת העולם השנייה, ובעיקר דן בהפצצות הנוראות על העיר דרזדן בידי בעלות הברית.

ספרים רבים הוחרמו בארצות הברית בשל לשונם הבוטה – הזכרנו כבר את "התפסן בשדה השיפון", אך חברו אליו רבים. ביניהם: "מלכוד 22" של ג'וזף הלר, ספר ייחודי ומצוין שנכתב גם הוא בעקבות חוויות מחברו בימי מלחמת העולם השנייה. ספר סאטירי זה שכולו הומור שחור הוחרם בחלק ממדינות ארצות הברית בשל לשונו. "ענבי זעם", הרומן החברתי הגדול של סטיינבק, הועלה על המוקד בקליפורניה, ניו יורק ואילינוי ועשר מדינות אחרות אסרו את הפצתו. הספר עוסק בשפל הכלכלי הגדול בארצות הברית בשנות השלושים של המאה העשרים, ובעיקר בשיברון

של משפחות החקלאים האריסים שעבדו במשך דורות אדמה שלא הייתה קניינם. סבא וסבתא ג'ואד גאים בצאצאיהם המטיבים לגדף, אך לשונם זו היא ששימשה עילה לאיסור הקריאה בספר, החל בביטויים כמו "הם עושים לך ת'מוות", או "תביא ת'כלים" (בתרגום הישן) וכלה, למשל, בדיאלוג בין טום ג'ואד האב לעובר אורח שמתנהל כך: – "אז אני לא הולך לבאס אותך" – "ברור שאתה לא הולך לבאס אותי" – "לעזאזל, אמרתי שאני לא הולך לבאס אתכם", או המשפט "היה לנו מזל בנזונה" – שניהם מתוך התרגום החדש.

נימוקים דתיים – "קן הקוקייה", המתאר חיים במחלקה סגורה בבית חולים לחולי נפש, הוחרם מכיוון שהייתה בו פורנוגרפיה ואף אהדה ל"הומניזם חילוני". "יומנה של אנה פרנק" הוחרם בכמה בתי-ספר אמריקאיים מפני שמנקודת-ראות חברתית או מוסרית (הרהוריה המיניים של הנערה המתבגרת) הוא "פוגע בטעם הטוב". בשנת 1980 יצאה קבוצת הורים דתיים פונדמנטליסטיים כנגד בתי-ספר יסודיים שבהם נלמדו הסיפורים "סינדרלה" או –"זהבה ושלושת הדובים", בטענה שהם פוגעים ברגשותיהם. להבדיל, היו שהתנגדו ל"טרזן מלך הקופים" מפני שהגיבור חי בחטא עם ג'יין. אפילו "הארי פוטר" הוחרם בכמה ממדינות ארצות הברית מטעמים דתיים. הורים היו גם המתנגדים החרिפים ביותר לספר הילדים "טנגו הופך לשלישיה" – סיפורם של שני פינגווינים זכרים שאמצו וגדלו אפרוח יתום. הסיבות לאיסור היו מורכבות. מבקרים מצאו ביצירה זו, המכוונת לילדים, תיאורי מין מפורשים, רמזים להומוסקסואליות, שפה בוטה ואפילו שימוש בסמים. ואילו של סילברסטיין הוחרם באופן חלקי בלבד. שניים מהשירים שמופיעים ב"אור בעליית הגג" עוררו עליו תרעומת. השיר הראשון הוא: "איך לא להצטרך לנגב צלחות" – לא השיר הכי מוצלח שלו – שבו הוא מציע לשבור צלחת כדי שלא יבקשו ממך שוב לשטוף כלים. היו שטענו שהשיר הזה מעודד נטייה לחוסר סדר ולא-צ'ייתנות.

לסיום הדיון בספרים אסורים בארצות הברית, מן הראוי להזכיר שארגון הספריות האמריקאי (ALA) נלחם בצנזורה על-ידי הכרזה על "שבוע הספרים האסורים" (Banned Books Week). אירוע זה מתקיים מדי שנה לקראת סוף ספטמבר. בשבוע זה מתפרסמת רשימת הספרים "הנרדפים" ברחבי המדינה וסופרים, אנשי רוח ומו"לים דנים בסוגיה זו ומוחים כנגד הצנזורה הרוחנית המתנכלת לחופש המצפון והיצירה ואף מתארגנים לפעולות-נגד ציבוריות ומשפטיות כדי להבטיח את חופש הקריאה.

לבסוף, נתייחס בקצרה להחרמה של ספרי ילדים ונוער. ספרות הילדים נתפסת כבעלת זיקה עמוקה לחינוך הילדים. מתוך תפיסה זו יוצאת גם מערכת החינוך בבואה להמליץ או לבטל את ערכם של ספרים. שנים רבות טרח משרד החינוך והכין חוברות שבהן הובא מידע על ספרים מומלצים; ומנגד, נשללו טקסטים שנחשבו בלתי הולמים –'ספרות קלוקלת'. מכאן מובילה הדרך לצנזורה. על כוחה של הצנזורה בתחום ספרות הילדים מספרת פרופ' זוהר שביט: "בבתי ספר ברחבי ארה"ב הוחרם ספר ילדים שתיאר חתונה בין ארנב לבן לארנבית שחורה מפני שנתפס כתעמולה בעד נישואי תערובת. "פינוקיו" הוחרם בגלל 'שובבות הגיבור' שמשפיעה לרעה על ילדים, ו"הקוסם מארץ עוץ" הוחרם בגלל 'דמיוניות מוגזמת'. " כאשר קובעי המדיניות דוחים טקסטים, הם גם משתדלים ברוב המקרים למנוע מהילדים לקרוא אותם.

נתמקד בארץ ונספר שבמהלך שנות ה-30 של המאה ה-20 הופיעו כמה סדרות שנחשבו על-ידי ה"מבוגרים" בלתי ראויות, למשל "ספריית הבלש" של דוד תדהר. חוברות אלה נמכרו (בזול) רק בדוכנים ובקיוסקים ונקראו בזמן השיעור מתחת לשולחן. המורים ניסו להתנכל אך ללא הועיל. ההתנגדות הרשמית לא מנעה גם את קריאתם של מיליוני עותקים של סדרת ספרי "חסמב"ה" או "דני דין".

אני נוהגת לסיים כל עלון בשיר קצר. הפעם, נראה לי הולם ביותר להביא שיר של ברטולד ברכט:

שריפת הספרים / תרגום: בנימין הרשב

כשהמשטר ציוה, ספרים עם ידיעות מזיקות
לשרוף בפומבי, ומכל כיוון
שוורים אולצו למשוך עגלות מלאות ספרים
אל המדורות, גילה סופר אחד
אשר נרדף לגולה, אחד הטובים, תוך בדיקת
רשימת הנשרפים, בפלצות גמורה
שספריו נשכחו. הוא מיהר אל שולחן-הכתיבה

ועל כנפי הזעם כתב מכתב אל השליטים.
תשרפו אותי! כתב בעט מעופף, תשרפו אותי!
אל תעשו לי את זה! אל תשאירו אותי בחוץ! האם לא
סיפרתי תמיד את האמת בספריי? ועכשיו
אתם מציגים אותי כשקרן! אני מצווה עליכם:
תשרפו אותי!

בברכת סמסטר פורה

דניה